

נתיבות ישיבה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי
לב ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול
חוצב להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

דברים תשפ"ה
"לב לדעת ועינים לראות"
מהות ספר דברים ותוכחת משה רבינו ע"ה
פרקי אבות פרק ג' משנה י"ז י"ח
שנה ז' • גליון שנ"ח

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

**אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660**

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים

רח' שחל 5, בני ברק

טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

תוכן העניינים

דברים תשס"ז סעודה שלישית

"לב לדעת ועינים לראות" – מהות ספר דברים

ותוכחת משה רבינו ע"ה

ה	מהות ספר דברים - פרידת הרועה הנאמן מעם ישראל
ו	חשיבות דברי תוכחתו של משה רבינו
ז	"מוכיח אדם, אֶתְרִי חֵן יִמָּצֵא"
ז	"מִמְחֶלֶק לְשׁוֹן" - זה בלעם
ח	הדיבור הנאה שאמר על עם ישראל גרם לחטא
ח	"שארפע רייד"
ט	התבוננות בתוכחתו של משה רבינו לעומת שבח בלעם
ט	מהות דברי התוכחה - למי אמר אותם
י	לכאורה היה עדיף לומר שבחם ולחזק אותם
י	התוכחה - שידע האדם כוחותיו והיכן יוכל להיכשל
יא	בעומק ובשורש היהודי נמצא המסורה היהודית
יא	מאידיך, צריך להכיר החולשות
יב	אנו לא טובים מאבותינו
יב	מי שבטוח בעצמו - נכשל
יג	מחשבת העגל - כבר מיום מתן תורה
יג	כדי לגדול בתורה צריכים להכיר מהותנו - כך נפרד משה רבינו
יד	הזהירות מפני שורש החטא - ריבוי ממון
יד	מה יעשה הבן שלא יחטא
טז	לא יכלו לסבול עשירות
טז	עקמימות בשורש ההשקפה - שורש כל רע
טז	משה רבינו לא דיבר לרודפי כבוד
טז	לא להיות שבע רצון ממצבו
יז	שבחיו של בלעם הביאם לחטא
יז	משה רבינו נפרד מכל אחד מאתנו

דברי משה רבינו עדיין בתוקפם יז

האדם הגדול ביותר לדור החשוב ביותר ובזמן הגדול ביותר יח

"וזאת הברכה" יח

ע"י דברי התוכחה נעשו ראויים לברכה יח

דברים תשס"ז סעודה שלישית

"לב לדעת ועינים לראות" - מהות ספר דברים

ותוכחת משה רבינו ע"ה

טויזענט אידען וואס זענען
דעמאלטס געווען.

"משה רבינו איז געווען דער
רבי פון אלע דורות, די
רייד וואס ער האט גערעדט
באר'ן געזעגענען, ער האט זיך
געזעגענט פון אונז אלע."

"דאס הייסט, משה רבינו דער
רבי אונזערע, דער
געטרייער רבי און דער גרויסער
רבי. געטרייער הייסט, וואס ער
האט געטוהן האט ער געמיינט
פאר אונזער גוט'ס. דער גרויסער
רבי הייסט, ער האט געוויסט
וואס איז גוט, ער איז געווען דער
גרעסטער מענטש, דער גרעסטער
נביא."

"ער איז געווען דער ידיד ה',
דער ידיד פון דעם רבונ
של עולם. ער האט געוויסט פון
דעם עתיד פון כלל ישראל. ער
האט געוויסט דער עומק פון כלל
ישראל. דער גרעסטער מענטש
איז ער געוועזען. דער גרעסטער
מענטש און דער געטרייערסטער

אלה הדברים אשר דבר משה
אל כל ישראל בעבר
היירדן במדבר בערבה מול סוף
בין פארן ובין תפל ולבן וחצרות
ודי זהב (דברים א, א).

מהות ספר דברים - פרידת הרועה
הנאמן מעם ישראל

..."דער גרעסטער רבי וואס
כלל ישראל האט
געהאט, דער עבד נאמן, דער
געטרייער רבי אונזערער, משה
רבינו. דער געטרייער עבד ה', ער
האט געוויסט אז ער גייט
שטארבען.

"דאס איז געווען די
ווארעמסטע צייט, די
ברענענדיקסטע צייט וואס ער איז
געגאנגען זיך געזעגענען מיט'ן
כלל ישראל."

"און ווען ער איז געגאנגען זיך
געזעגענען פון כלל
ישראל, ער האט זיך געזעגענט
מיט די אידען, די זעקס הונדערט

והרבי 'הגדול'. 'נאמן' הכוונה שכל מה שעשה היה לטובתנו. והכוונה ב'הגדול', שידע מהו הטוב. הלא הוא היה האדם הגדול ביותר בעולם, הנביא הגדול ביותר.

משה רבינו היה ידיד ה', שידע עתידה של כלל ישראל. הוא ידע והכיר העומק של כלל ישראל. הוא היה האדם הגדול ביותר, האדם הגדול והאדם המסור ביותר שהיה לנו, והוא עומד כעת להיפרד מכלל ישראל.

באופן זה יש לנו ללמוד הפרשיות בספר דברים, דבריו של משה רבינו בעת הפרידה, שבשעה זו היה גם הפרידה מאתנו. באופן זה יש לנו ללמוד ולקבל הדברים.

חשיבות דברי תוכחתו של משה

רבינו

הבה ונתבונן מהן השקפת חז"ל על דברי משה רבינו בשעת הפרידה.

אנו מבינים שבשעת פרידת משה רבינו מאתנו בוודאי היה צריך לברך אותנו בברכות עד אין שיעור, 'וואלט ער געווארפען אויף אונז ברכות עד אין שיעור'. והיה אומר עלינו רק ברכות, שבחים

מענטש וואס אונז האבען געהאט. און ער איז זיך געגאנגען געזעגענען".

"דארף מען לערנען די פרשיות פון דברים וואס משה רבינו האט זיך געזעגענט. דאס איז וואס ער האט זיך געזעגענט פון אונז, אזוי דארף מען עס אנעמען".

משה רבינו הוא רבם של ישראל, הרבי הגדול ביותר שהיה לכלל ישראל מעולם. הוא היה עבד נאמן. משה רבינו, היה רבינו הנאמן והמסור, והיה עבד ה' הנאמן, שידע שעומד להיפטר כעת מהעולם.

זה היה הזמן המעורר ביותר, הזמן של החמימות הגדולה ביותר. הזמן שמשה רבינו עומד להיפרד מהכלל ישראל.

כשעמד משה רבינו להיפרד מהכלל ישראל, היה אז מספרם של בני ישראל שש מאות אלף יהודים.

משה רבינו היה הרבי של כל הדורות, והדיבורים שדיבר בעת הפרידה, היו אלו דברי פרידה מכל ישראל בכל הדורות.

משה רבינו הוא גם הרבי של דורנו אנו, הרבי 'הנאמן'

"ממחליק לשון" - זה בלעם

בהמשך דברי המדרש דרשו את המשך הפסוק במשלי, 'ממחליק לשון, זה בלעם, שהחליק בנבואותיו וגבה לבם ונפלו בשיטים'. בלעם הרשע אמר הפסוק (במדבר כד, ה), 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל'.

מה נכלל בפסוק זה. בלעם החשיב את בתי המדרשות של בני ישראל, בלעם החשיב את הישיבות של הכלל ישראל, את הכוללים של הכלל ישראל, את הבתי חינוך של הכלל ישראל, את החדרים של הכלל ישראל.

בלעם רומם כל אלו מתוך התפעלות ואמר 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל'.

בנוסף, רומם והחשיב את מידת הצניעות של בני ישראל. בלעם ראה את האהלים של בני ישראל במדבר, שכל אחד היה לו פתח האהל שהתגורר במדבר במשך ארבעים שנה, וראה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה כדי שלא יראה האחד מעשה השני, ושלא ידבר האחד רעה בחבירו, והרי זה מידה נאה ביותר של צניעות, 'ס'איז דאך אַ געוואלדיגע

וברכות, ועל ידי כן היינו באים להתחזקות, ובאופן זה היינו עוברים דורי דורות בגלות, ועל ידי כן היינו זוכים לחיים נצחיים.

אך למעשה פרידתו היתה באופן אחר לגמרי. וכך נאמר בפסוק (דברים א, א), 'אלה הדברים אשר דיבר משה'. בחמשת השבועות עד להסתלקותו היתה באופן זה.

"מוכיח אדם, אחרי חן ימצא"

במדרש אמרו (דברים רבה א, ב), 'אלה הדברים, זהו שאמר הכתוב (משלי כח, כג), 'מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון'. השי"ת אומר, זה שהוכיח את הכלל ישראל שילכו בדרכי, הוא ימצא חן בעיני ה'. כמו שאמר השי"ת למשה רבינו (שמות לג, יב), 'וגם מצאת חן בעיני'. ולמה מצא חן בעיני ה', כי כן נאמר 'מוכיח אדם אחרי חן'. מי שמוכיח כלל ישראל שילכו בדרכי ה', בזה ימצא חן בעיני ה'.

התוכחה הגדולה ביותר היתה בחמשת השבועות עד להסתלקותו, שאז הוכיח את הכלל ישראל, זה היה התוכחה הגדולה ביותר, 'דאס איז געווען דער שפיץ פון די תוכחה'.

"שארפע רייד"

והנה בתוכחתו של משה רבינו
שאמר לישראל, אמר להם
דברים חריפים, 'שארפע רייד האט
ער געזאגט'.

משה רבינו התל דברי תוכחתו
בפסוק 'במדבר בערבה
מול סוף'. ובזה הוכיח אותם על מה
שעבדו עבודה זרה בחטא העגל.
'בין פארן ובין תפל' שהיה להם
טענות על הַמֶּן. 'ולכן וחצרות ודי
זהב', שוב הוכיחם על חטא העגל.
והוכיח אותם שהיו יכולים להיכנס
לארץ ישראל ארבעים שנה קודם
לכן, אלא שמחמת חטא המרגלים
שהו במדבר כל אותם השנים.

לאחר שאמר להם פסוק זה
הוכיח להם באריכות
על כל חטאיהם, כמו שנאמר
בפרשיות אלו. אמר להם בסיום
התוכחה, בפרשיות כי תבוא,
נצבים, וילך והאזינו, שם גילה
להם משה רבינו הצרות הנוראות
שיעברו על בני ישראל בגלות, אם
יחטאו.

דברים אלו אמר להם משה
רבינו כמעט עד לסוף
דברי התוכחה. ועל זה אמרו
במדרש שעל זה נאמר בפסוק

שיינע מידה אין צניעות', שלא
יראה האחד מה שנעשה אצל
השני ושלא יספרו מה שנעשה
אצל השני.

**הדיבור הנאה שאמר על עם ישראל
גרם לחטא**

הלא זהו הדיבור הנאה ביותר
שאמר על הכלל ישראל,
'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך
ישראל'. שהשפיע עליו הן התורה
והחינוך של בני ישראל, והן
הצניעות והיופי של דירותיהם של
בני ישראל.

אך חז"ל אמרו שעל ידי מה
ששיבח בלעם את בני
ישראל, גרם דיבור זה והביא את
בני ישראל לידי חטא. לפי שעל ידי
נביאותו שאמר בנביאות הפסוק
'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך
ישראל' למרות שפסוק זה היתה
בנביאות מאת ה', אעפ"כ על ידי
נביאות זו גבה ליבם של ישראל
ובאו לידי חטא. ועל ידי כן מתו
ארבעה ועשרים אלף במגיפה
במעשה של בנות מואב.

יש להבין דברי המדרש, וצריכים
להבין את שני הענינים,
התוכחה והשבח.

צריכים להבין דברי המדרש, וזו פארשטייען מיר דאס אלעס.

מהות דברי התוכחה - למי אמר אותם

והביאור בזה הוא, 'שטייט דא אזוי'. הכוונה בדברי התוכחה שאמר משה רבינו, אל מי היו הדיבורים שדיבר משה רבינו.

משה רבינו לא דיבר אל אותם שחטאו בחטא עבודה זרה ובשאר החטאים, כי כל החוטאים כבר מתו בחטאם. כל הדור שהיו בחטא המרגלים כבר מתו, שכן בני ישראל כבר עמדו בשנת הארבעים, וכבר עמדו ארבעים שנה לאחר חטא העגל, ושוב לא היה חטא עבודה זרה בישראל.

גם קרח ועדתו כבר מתו במדבר לפני ארבעים שנה. ואם כן יש להבין לשם מה דיבר אליהם באופן נורא זה, 'וואס איז די שארפקייט'.

הלא כשרוצים להוכיח לאדם על איסור גניבה, אם נאמר לו לדוגמא שזקנו היה גנב שפל. איזה השפעה יהיו לדיבורים אלו על האדם.

מוכיח אדם אחרי חן, שעל ידי דברי תוכחה אלו מצא חן בעיני ה'.

התבוננות בתוכחתו של משה רבינו לעומת שבה בלעם

צריכים אנו להתבונן בדבר. הלא השי"ת הוא אוהב ישראל. אין מי שאוהב את כלל ישראל יותר מהשי"ת, ווער האט ליבער דעם כלל שראל ווי דער רבונו של עולם אליין. והשי"ת משבח מי שאומר דברי תוכחה נוראים אלו.

ומי אמר לנו דברי תוכחה נוראים אלו, 'די שארפע דברי תוכחה', משה רבינו, שהוא רבם של ישראל עד היום הזה - בשעת פרידתו מהכלל ישראל.

מאידך, בלעם שאמר בנבואה דיבורים נאים בשבחם של ישראל, שאמר 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל', ששיבח את החינוך היהודי ושיבח את צניעותם ועדינות נפשם של הכלל ישראל. על זה אמרו חז"ל שעל ידי שמיעת דיבור זה גבה ליבם של ישראל ומוזה נגרם שחטאו ישראל בבנות מואב ומתו במגפה ארבעה ועשרים אלף.

החטאים של אבות אבותיהם, במה שאמר להם שאבות אבותיהם כבר היו עובדי עבודה זרה, ושלא היה להם אמונה בה'. הדבר צריך לימוד.

התוכחה - שידע האדם כוחותיו והיכן יוכל להיכשל

והנראה שהביאור בזה הוא, ווייזט אויס אזוי'.

תכלית הענין של תוכחה מטרתה היא שלא יבוא האדם לידי חטא, ושיגדל בתורה וביראת שמים, בקיום רצון ה' ודעת ה'.

כדי שהאדם אכן יצמח בתורה ויראת שמים ויצמח באופן הראוי, קודם כל עליו להבין מיהו, מהו מהותו ומה הם כוחותיו, מהו פנימיותו. 'אז אַ מענטש זאל וואקסען, אַ מענטש זאל זיך פירען ווי מ'דארף. דארף ער פארשטיין ווער ער איז, וואס זענען זיינע כוחות, וואס ליגט אין איהם דער פנים זיינער'.

אילו היה משה רבינו אומר לבני ישראל בכללות: "תהיו טובים וצדיקים", כמאמרו של בלעם. הרי שבני ישראל היו שבעי רצון ביותר. יש לנו רבי טוב, והשי"ת טוב אלינו מאוד, ולא

כמו כן, כשהוכיחו בשעה זו את בני ישראל על חטא העגל ועל חטא המרגלים, הרי כל בני ישראל שעמדו כעת לפני משה רבינו הם לא היו בחטא העגל ולא בחטא המרגלים או בעדת קרח. שכן כל אותו הדור כבר מת במשך הארבעים שנה במדבר, ואותם שחטאו בעגל מתו תיכף בשעת החטא.

גם אותם שחטאו לאחרונה בבנות מואב, אותם ארבעה ועשרים אלף כבר מתו במגפה. אם כן למה דיבר דברי תוכחה חריפים אלו, את מי עמד להוכיח, מאחר שהם לא אלו שנכשלו בחטא.

לכאורה היה עדיף לומר שבחם ולחזק אותם

לכאורה היה צריך להוכיחם באופן זה, לבאר להם מנת חלקם הטוב שיהיה להם כשימשיכו בדרכם הטובה, בשמירת התורה והמצוות, 'ווי גוט ס'וועט ענק זיין, גייטס ווייטער זייט ערליך פרום און גוט'.

האמת היא, שבלעם דיבר באופן זה, ודיבור זה הבינו בני ישראל היטב. אבל מהו הענין שעמד משה רבינו לגלות עכשיו

הכוונה לשפחה מהערב רב, שכן בבני ישראל לא היו אז שפחות.

אבותיכם זכו להתקרבות גדולה

של השי"ת, והכירו והשיגו מהו עבודת ה', כמו שנאמר (דברים ד, לה), 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו'. ופירש רש"י, 'כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם ז' רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחיד'. זהו המהות של בני ישראל, 'דאס זענטס איהר'.

מאידך, צריך להכיר החולשות

אך אף על פי כן מאידך צריכים אנו לידע מהו חולשות האדם, 'דארפט איהר פארשטיין וואס דער מענטש איז'. בני ישראל עבדו את העגל, בני ישראל נכשלו בבנות מואב. בני ישראל לא היה להם האמונה והביטחון בהקב"ה שיכניס אותנו לארץ ישראל.

זהו המהות שלנו, אנו אותם בני אדם שיש בהם כוחות אלו, 'מיר זענען די וואס האבען די כוחות'.

לכן כשהאדם מבקש להתעלות ולגדול בדרך ה', עליו לידע מהו מהותו, מה הם כוחותיו. עליו

תובעים מאתנו מאומה. אך כל זה היה גורם להם שעל ידי זה היו באים לגבהות הלב.

האדם צריך להבין מה מונח

בעמקי שורשו, בעמקי לבבו ובעמקי מוחו, 'אָ מענטש דארף פארשטיין וואס ליגט אין שורש, אין זיין טיפענישען פון הארץ, אין זיין טיפענישען פון מוח וואס ליגט'.

בעומק ובשורש היהודי נמצא

המסורה היהודית

ומה מונח שם? בעמקי לבבו ומוחו נמצאים המסורה שיש לו מאבותיו. אבותיו שעמדו על הר סיני. בשורש היהודי מונח המסורה מהו יהודי, מהו כוחו של יהודי, 'וואס אָ איד איז, דער כוח פון אָ איד, דער כוח פון אָ אידישער מענטש'.

קודם כל צריך האדם לדעת דבר

זה, ראו והתבוננו מה היו אבותיכם, כולם היו נביאים, כולם ראו יציאת מצרים וקריעת ים סוף, כולם השיגו המדרגה הנשגבה ביותר של נביאות. גם השפחות שלהם, הערב רב, כל שפחה מהערב רב זכתה בקריעת ים סוף לנביאות, 'ראתה שפחה על הים' -

התוכחה, כדי שנדע מי אננו, 'אז מ'זאל וויסען ווער מיר זענען'.

מי שבטוח בעצמו - נכשל

אן כשאדם סבור שהוא כולו טוב ונאה, שאין הוא חוטא לא בחטא העגל ולא בחטא המרגלים ולא בשאר החטאים. אנו טובים ונאים, 'איך בין גוט און פיין', זה נותן לאדם הביטחון שלא יתכן שיגיע לידי מכשול. וכשהאדם מרגיש ביטחון הוא מרגיש שכולו טוב ושאינו יכול להיכשל, והגיהנום אינו פתוח תחת רגליו, אין לו פחד ומורא מפני החטא.

כשאדם מרגיש שהוא לומד כראוי ומתפלל כראוי ושנותן צדקה וכדומה, ושלא חסר לו כלום בעבודתו בין אדם למקום, זה מביא אותו לידי גאווה, ויכול להביאו להחטאים החמורים ביותר.

האדם צריך להתבונן תמיד מהו מהותו, 'אָ מענטש דארף שטענדיג טראכטען ווער ער איז'. שהוא זה שנכשל בחטא העגל, ושהוא נכשל בחטא המרגלים, שכן בשורש נשמתו נמצאים המכשולים האלו.

להעמיד תמיד מול עיניו את חולשותיו, את כל החטאים שנכשלו בהם בני ישראל. שכן החטאים האלו אינם רק החטאים של אבותינו ואבות אבותינו. אפילו שבפועל אותם שנכשלו בחטאים אלו היו אבותינו ואבות אבותינו, אבל למעשה גם בנו יש כוחות אלו.

אנו לא טובים מאבותינו

אל לנו לדמות שאנו יותר טובים מאבותינו ואבות אבותינו, 'מ'זאל זיך נישט איינרעדען אז מיר זענען בעסער ווי די זיידע'ס'. אדרבא, הם היו גדולים מאתנו, הם היה להם השגות יותר גדולים, כולם היו נביאים, וכולם ראו את ההתגלות של עשרת המכות וקריעת ים סוף, ואף על פי כן היה מה שהיה. אם כן בוודאי שגם בנו יש כוחות אלו.

לכן כשהאדם מבקש לגדול ולהיפטר מכל הרע שיש בו, עליו לידע מהו מהותו, 'זאל ער וויסען ווער ער איז'. ויעבוד את העבודה לעקור מתוכו את מה שיש בו. זה היה עיקר תכלית

געזינדיגט, שטענדיג דארף איהם ליגען פאר איהם די חטאים. זיינע שוואכקייטען דארפען פאר איהם ליגען. איז דער מענשט דארף זיך באדן אין יראת שמים, באדן אין חטא. פארקערט, דאס קען דעם מענשט מאכען וואקסען".

"אבער דער מענטש וואס איז זיכער ביי זיך, איך בין גוט, איך בין וואויל, איך בין פליין, וואס טוה איך, יענער איז שולדיג, יענער טויג נישט, אבער מיר איז אלעס גוט. דאס איז דער גרעסטער אומגליק פון א מענטש".

"אזוי האט משה רבינו זיך געזעגענט מיט'ן כלל ישראל".

כדי שיוכל האדם לגדול בתורה וביראת שמים צריך האדם לדעת מיהו ומה מהותו. ובעיקר צריך שיהיה תמיד החטא כנגד עיניו, שידע ויכיר מה מהותו ומה שיוכל להיות ממנו חלילה בשעת הניסיון.

אפילו שהשי"ת שומר עלינו מניסיונות, צריכים אנו לדעת ולהכיר הכוחות שיש בנו. שגם אם לא ניכשל בחטא, תמיד יהיו החטאים והחולשות שלנו נגד

מחשבת העגל - כבר מיום מתן תורה

והנה בפשטות על פי המבואר בפסוקים, נאמר שחטא העגל היה ביום קודם שירד משה רבינו מההר. אבל במדרשים מבואר, שבתוך הארבעים יום כבר היה לבני ישראל מחשבת עבודה זרה. ויש מאן דאמר שכבר ביום מתן תורה כבר היה בהם מחשבת עבודה זרה.

זהו המהות שלנו, דאס זענען מיר'.

כדי לגדול בתורה צריכים להכיר מהותנו - כך נפרד משה רבינו

"צו וואקסען אין תורה, צו וואקסען אין יראת שמים. דארף א מענטש וויסען ווער ער איז און וואס ער איז. או דער עיקר דארף ער וויסען, דער חטא דארף איהם ליגען שטענדיג פאר זיינע אויגען. וואס ער איז און וואס ער קען זיין פון איהם חס ושלום אויב מ'האט נסיונות".

"אפילו אז דער איבערשטער היט אונז אויס פון נסיונות, אבער בכוח דארף מען וויסען וואס מ'איז. א מענטש, וועלכער מענטש וואס האט נישט

עינינו. ואז ידע ויבין שצריכים ומוטל עליו להתמלאות ביראת שמים וביראת חטא. ואדרבא, ידיעה זו תגרום לו שיוכל לצמוח ולגדול.

אך האדם שבטוח בעצמו שהוא טוב וישר, שרק אחרים אשמים, אחרים נכשלים בחטא, אבל הוא עצמו טוב בתכלית. זהו האסון הגדול ביותר של האדם.

כך נפרד משה רבינו מכלל ישראל.

הזהירות מפני שורש החטא - ריבוי ממון

על הפסוק 'ודי זהב' פירש רש"י, 'הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעלי'.

וכן אמרו בגמרא (ברכות לב.), 'ודי זהב, אמרי דבי רבי ינאי, כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא', כשעשו את העגל, 'רבונו של עולם, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די', שאמרו שיש להם די זהב וכסף עד לסוף ימיהם, ושוב אינם צריכים לעוד כסף וזהב, 'הוא גרם שעשו את העגל'.

היינו שהשי"ת השפיע על בני ישראל כסף וזהב ועשירות בביזת מצרים וביזת הים, ודין גרמא להם שעשו את העגל.

מה יעשה הבן שלא יחטא

מהו הקשר בין כסף וזהב למעשה העגל, 'אמרי דבי רבי ינאי, אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן, אלא מתוך קופה של בשר'. הארי מקבל כוחו כשאוכל בשר, אך כשאוכל תבן אינו נוהם. רק כשנותנים לו קופה של זהב, שאז הוא בכל כוחו - הוא נוהם ומקלקל.

'אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, משל לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו. 'כיס' היינו שנתן לו עשירות, ונכלל בזה הן שנתן לו בשמים נאים, והן שנתן לו אבנים טובים ומרגליות על צווארו, כדי שלבן הזה יהיה כל טוב. 'והושיבו על פתח של זונות, מה יעשה אותו הבן שלא יחטא'.

כך טען משה רבינו לפני השי"ת, רבונו של עולם, אתה השפעת על בני ישראל רוב טובה, כסף וזהב ועשירות, וזה דומה לבן שאביו הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו

והכוונה בזה הוא, שעצם הדבר שהעמידו אותו במקום זה שוב אינו במצב של ניסיון, והוא כמו שכבר נכשל בניסיון, שהרי נטלו ממנו את הבחירה. זו היתה טענת משה רבינו.

והנה במעשה של הבן, במי תלוי אשמת הבן, הרי זה תלוי במעשה האב, למה הרחיץ וסך והאכיל והשקה ותלה לו כיס על צווארו והושיבו על פתח של זונות. נמצא שהתביעה על החטא הוא על האב שנתן לבנו לאכול ולשתות וייפה אותו, שזה היה שורש החטא.

השי"ת מלמד אותנו, חז"ל מלמדים אותנו, דער רבונו של עולם לערענט אונז, די חז"ל לערנען אונז, שמה שנאמר 'ודי זהב', שמשוה רבינו טען שהשי"ת נתן ריבוי גדול של כסף וזהב לבני ישראל.

עקמימות בשורש ההשקפה - שורש כל רע

האדם צריך לדעת שלפעמים על ידי התנהגותו הוא מעמיד את עצמו בדרך של חטאים. שאמנם כוונת האב היתה לטובה במה שנתן לבנו לאכול ולשתות

ותלה לו כיס על צווארו, שייראה כאדם נאה ועשיר, והושיבו על פתח של זונות. מה יעשה אותו הבן שלא יחטא.

הלא עוד טרם שחטא עם הזונות, הוא דומה כאילו כבר חטא, כי זה ברור שיחטא, ומה יעשה אותו הבן שלא יחטא. וזה דומה לאדם שאין לו בחירה, וכמעט שנשלל ממנו הבחירה. כך טען משה רבינו לפני השי"ת, שהעשירות שנתן לבני ישראל גרם להם לחטוא.

לא יכלו לסבול עשירות

והנה כוונת השי"ת במה שהשפיע עשירות על בני ישראל הכוונה היתה רק לטובה. אעפ"כ ראו אז את החולשה של כלל ישראל שלא יכלו לסבול עשירות, ידי שוואכקייט פון דעם כלל ישראל, זיי האבען נישט געקענט פארדייען דעם רייכקייט, עד שהגיעו לעשיית העגל.

זה דומה למשל שמעמידים בן צעיר, ומייפים אותו בכל מיני יופי ומעמידים אותו על פתח של זונות, מה יעשה אותו הבן שלא יחטא.

וייפה אותו. וכמו כן, כשהאדם נכשל בחטא זהו מחמת ששורש השקפתו ושורש דיעותיו הם עקומות. דבר זה גורם לאסון הגדול ביותר של האדם. 'דער שורש פון זיינע השקפות, דער שורש פון זיינע דיעות זענען צוקרימט, און דאס ברענגט דער גרעסטער אומגליק פאר אַ מענטש'.

שכן מה שהאדם חוטא, התחלת החטא אינו בעת המכשול עצמו, אלא הרי אנו מסתכלים בשורש החטא. לפעמים שורש החטא הוא מה שיש לאדם חברים רעים, ואז יש להתבונן כיצד הגיע לחברים רעים. לפעמים נמצא שהשורש היה גאוה, ואז יש להתבונן כיצד הגיע לידי גאוה.

משה רבינו לא הוכיח את בני ישראל על שבאו לידי גאוה. איך באו לגאוה, על ידי מה שבלעם אמר להם הברכה 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל', על ידי כן גבה ליבם.

משה רבינו לא דיבר לדודפי כבוד

כשהוכיח אותם משה רבינו לא הוכיחם על ענין הגאוה, שלא יחפשו עליית שישי ושלא ירדפו אחרי הכבוד

והשליטה על אחרים. שכן משה רבינו לא פנה כלל לאנשים אלו, כי לא מדברים כלל אודות האנשים המחפשים אחרי הכבוד, המחפשים עלייה נאה וכדומה, שהרי אנשים הללו עומדים עדיין לפני הא' הראשון, מ'האלט נאך פאר'ן ערשטען א', אותם לא הוכיח משה רבינו.

לא להיות שבע רצון ממצבו

משה רבינו הוכיח את מי שכבר עומד במדרגה, והוכיח את מי שכששומע את שבחיו גורם לו להתכבד ולהרגיש טוב ונעשה שבע רצון ממצבו. להם הוכיח משה רבינו.

הדרך לא לבוא לידי חטא הוא על ידי מה שיזכור האדם כל העת מי הוא ועד כמה גדולים חולשותיו, שהרי הוא אדם שכבר נכשל בחטא העגל ונכשל בחטא המרגלים והלך אחרי בנות מואב, ולא היה לו ביטחון בהשי"ת שיכנסו לארץ ישראל.

מי שרודף אחרי הכבוד עומד עדיין לפני הא', וזה מביא האדם לאסונות, 'דאס ברענגט דעם מענטש צו די גרעסטע אומגליקען וואס ס'איז דא'.

ישראל שבכל הדורות, 'ער האט זיך געזעגענט פון אונז, מיט אלע אידישע דורות, כי הוא היה רבן של ישראל בכל הדורות, ובדיבורים אלו נפרד מאתנו.

דברי משה רבינו עדיין בתוקפם

מוטל עלינו לקחת את דבריו פשוטם כמשמעם, כאילו משה רבינו עדיין עומד לפנינו ואומר לנו דברי תוכחה אלו, והוא העבד נאמן, והוא יודע מה טוב עבורנו.

משה רבינו הוא עבד ה', הוא היה האדם גדול ביותר שהיה בעולם ושיהיה בעולם, 'דער גרעסטער מענטש וואס די וועלט האט אמאהל געהאט, און וואס די וועלט וועט אמאהל האבען. הוא היה הקרוב ביותר להשי"ת, והוא יודע מהו רצון ה', והוא אוהב אותנו באהבה הגדולה ביותר.

בשעה הזאת שעמד להיפרד מאתנו, בשעה זו אמר לנו דיבורים אלו. ויש לנו להתבונן מי היה האומר ולמי אמר, 'ווער איז געווען דער זאגער, און ווער זענען מיר געווען, שגם בני ישראל היו אז במדריגה גדולה.

שבחיו של בלעם הביאם לחטא

אנו רואים שבלעם הכשיל את בני ישראל לא על ידי מה ששיבח את בני ישראל שהם עשירים ושהם מצליחים בכל עניניהם. בלעם שיבח את בני ישראל ואמר 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל'. בלעם שיבח את הבתי מדרשות והישיבות של בני ישראל. בלעם שיבח את החינוך והצניעות של בני ישראל. שבני ישראל אינם מדברים רע זה על זה, ושאינם יודעים האחד מה שנעשה אצל השני, שאין פתחיהם שווים זה כנגד זה.

בלעם אמר דברים אלו בנבואה. אף על פי כן שבחים אלו גרמו לבני ישראל שישכחו מחולשותיהם, שנשכח מהם עד כמה הם עלולים להיכשל, וזה גרם להם להיכשל שוב.

משה רבינו נפרד מכל אחד מאתנו

עם דברים אלו נפרד משה רבינו מאתנו, 'מיט דעם האט זיך משה רבינו געזעגענט פון אונז. הפרידה לא היתה רק מאתו דור, משה רבינו נפרד מאתנו, מכל בני

האדם הגדול ביותר לדור החשוב

ביותר ובזמן הגדול ביותר

בני ישראל עמדו אז מוכנים להיכנס לארץ ישראל, נקיים מכל החטאים - כי אותם שהיה בהם חטא המרגלים כבר מתו כולם. ועל חטאי בני ישראל כבר אמר השי"ת 'סלחתי כדברך', שהכל נמחל ונמחה. דור זה היה הדור החשוב ביותר והנאה ביותר של הכלל ישראל, דור מקבלי התורה.

נמצא שתוכחה זו נאמרה על ידי האדם הגדול ביותר שהיה בעולם, שידע כל מה שנעשה בשמים לפני ה'. ודברי תוכחה אלו נאמרו בזמן הגדול ביותר של חימום, כשעמד להיפרד מהכלל ישראל, ובשעה זו אמר דיבורים אלו.

צריכים אנו לדעת ולהתבונן מה שדיבר אלינו, מה היה התכלית בדיבורים אלו, שנדע את מהותנו, שנכיר את החולשות שלנו, 'מיר זאלען וויסען ווער מיר זענען, די שוואכקייטען אונזערע', ושנוכח את החטאים שנכשלו בהם הכלל ישראל. כל אחד צריך לזכור רק את חטאי עצמו ולא את חטאי השני, שיהיה האדם שקוע רק בעצמו.

"וזאת הברכה"

באופן זה תהיה הצלחתנו, ועל ידי כן נזכה לבוא ליזאת הברכה, שביזמו האחרון כתב משה רבינו י"ב ספרי תורה, ונתן ספר תורה לכל שבט, וברך את בני ישראל, 'וזאת הברכה אשר ברך משה את בני ישראל' (דברים לג, א).

במשך חמשה שבועות הוכיח אותנו בדברי תוכחה, וחתך את ליבנו, 'פינעף וואכען האט ער געשניטען אין אונזערע הערצער', שנדע ונכיר המהות שלנו.

ע"י דברי התוכחה נעשו ראויים לברכה

אכן ביום האחרון ברך אותנו, שכן הברכה אינה יכולה לחול רק לאחר שעברו את התוכחה, לאחר שקיבלו את דברי התוכחה במשך חמשה שבועות אלו, שקיבלו בני ישראל כל מה שאמר להם משה רבינו בדברי הפרידה ושמם הדברים על לבם, על ידי כן היה הפרידה, ודברים אלו נשארו בכלל ישראל.

באופן זה נמשיך ללכת עד שנוכה לקץ הימין לביאת משיח צדקינו.

נתיבות ישיבה

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי
לב ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול
חוצב להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ה
פרק ג' משנה י"ז י"ח

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

**אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660**

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים

רח' שחל 5, בני ברק

טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

פרקי אבות פרק ג' משנה י"ז י"ח

משנה י"ז

רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה, מפורת סיג לתורה, מעשרות סיג לעושר, נדרים סיג לפרישות, סיג לחכמה שתיקה

הוכחה שבאמת אין לו שים שעבודים, שאין לו הרגשה שהוא משועבד לאנושיות והוא עושה ככל העולה על רוחו, 'ער שפירט נישט אז ער איז משועבד צו מענטשליכקייט ער מאכט וואס ער וויל'. מי שאינו מרגיש שום שיעבוד לשום ענין שהוא, זהו מידה גדולה של קלות ראש.

אבל אין די במה שהאדם משועבד למידה של אנושיות. אלא שהאדם צריך לשעבד עצמו להשי"ת, לעשות רצון הבורא ולשעבד עצמו לתורה, וזהו שעבוד החשוב והחזק ביותר. מי שחי ללא שיעבודים, חי במציאות של 'קלות ראש'. ומי שחי באופן זה, גם אם אינו נכשל בשום דבר, עצם הדבר מה שחיים ללא שיעבודים, הרי זה קלות ראש.

ומפרש התנא שהשחוק והקלות ראש מרגילין

רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה. מהו קלות ראש. הנה אנו רואים שמדרך בני אדם שאין אוכלים בפה, אלא אוכלים בכלי אכילה, אבל בעלי חיים אוכלים בפיהם, בידיהם וברגליהם.

יש מי שמדמה שהסיבה לכך היא רק משום שכך יותר נוח לאכול, שהאדם אין נוח לו להכניס את פיו לתוך הקערה, שקשה לו להוריד את פיו עד לתוך הקערה, או שיהיה צריך להעלות את הקערה לפיו, ומשום כן אוכלים את המאכלים בכלי אכילה, שאז יהיה לו יותר קל לאכול, וכדי שלא יתלכלך בשעת אכילתו ושלא ימאס עצמו בפני אחרים.

אבל האמת היא שמי שאכילתו באופן זה, שאוכל עם הפה, ומלכלך עצמו באכילתו, ולא נמנע מלהמאס עצמו על אחרים, זהו

בקריאת שמע, כי איזה שייכות יש בין קמצנות לקריאת שמע. כי המידה הלא טובה של קמצנות מצומצם הוא רק למידת הקמצנות, ואין לזה שום שייכות לקריאת שמע.

כמו כן גם להיפך, שמי שיש לו עין טובה לתת לשני, אין זה מביא אותו לידי אמירת קריאת שמע בכוונה יתירה. נדיבות הוא מידה טובה, והכילות והקמצנות הוא מידה רעה, אבל אין להם קשר ושייכות לקריאת שמע.

אבל חז"ל מלמדים אותנו שמי שהוא לקוי במידת שחוק וקלות ראש, אין זה מצומצם למידה רעה זו בלבד, אלא שזהו הפתח לעורר באדם הרצונות להיכשל בעריות. וזה הכוונה 'מרגילין לערוה', שזה מכניס את האדם לידי רצונות של עריות. כי כך הוא סדר עבודת הכוחות הפנימיים של האדם.

אבל כובד ראש - מי שהוא חי מתוך שיעבודים, מיט אַ ערנסטקייט, והיראה, הם סייג לעריות, שכל זאת המשנה בסייגים מדברת - ומשום כן כשהתנא מפרש שהשחוק וקלות ראש מרגילין לערוה, עיקר כוונת

את האדם לערוה, ומבאר הרבינו יונה: רצונו לומר, שהשחוק ודברי שיחה בטילה עם קלות ראש מרגילין לערוה. והיינו שגם כשהאדם מדבר רק דברים בטלים, שהוא מפקיר עצמו לדבר דברים בטלים בלי שום מניעה, הרי זה בגדר של קלות ראש.

על זה בא רבי עקיבא ומלמד אותנו שקלות ראש מרגיל את האדם לבוא לידי ערוה. ולכאורה יש להבין מהו הקשר והשייכות בין שחוק וקלות ראש לעריות. הרי על פי מה שאנו רואים אין שום שייכות בין שני הדברים האלו. על זה משמיענו התנא רבי עקיבא להבין בכוחות הנפש הפנימיים של האדם, שכאשר האדם חי עם שחוק וקלות ראש, הרי זה מעורר בו רצונות של עריות, כי כך פועלת פנימיות האדם, שהשחוק והקלות ראש מעוררים את האדם לעריות.

כשאנו רואים אחד שעושה ליצנות ושחוק וחי מתוך קלות ראש, חושבים אנו שאדם זה לקוי רק בענינים אלו של שחוק וקלות ראש, ואין זה משפיע מעבר לזה. כמו שאנו רואים שמי שלקוי במידת הקמצנות, לא נגיד עליו שהוא אדם שאינו מכוון כראוי

לבין הדבר שמעבר לצד השני של המחיצה. אבל מי שעומד בפנים בתוך המחיצה, על ידי המחיצה הרי הוא יותר קרוב אל הדבר.

הדבר תלוי באיזה צד של המחיצה עומד האדם. אם עומד הוא מהצד החיצוני של המחיצה, המחיצה גורמת לו שיהיה מבחוץ ויהיה רחוק מהדבר. אבל אם הוא בצד הפנימי של המחיצה, על ידי המחיצה יהיה יותר קרוב לדבר.

משום כן בחלק הראשון של המשנה ששנינו שהכובד ראש הוא סייג לעריות, היינו שהכובד ראש הוא המחיצה לעריות, וכאשר יעמוד מחוץ למחיצה, על ידי כן יהיה רחוק מעריות, לפי שהעמיד את הכובד ראש כמחיצה בינו לבין העריות. אבל המעשרות סייג לעושר, כשהאדם נותן מעשר, המעשר מעמיד את האדם בתוך המחיצה של העשירות, שיהיה קרוב למידת העשירות.

יש מצוות שהם עושים סייג ומחיצה. הכובד ראש הוא מצוה, והמעשרות הוא מצוה, והתנא מונה המצוות שהם עושים סייגים ומחיצות. אלא שיש סייג

התנא הוא ללמדנו ההיפך, שהכובד ראש והיראה הם סייגים לעריות

מעשרות סייג לעושר - הנה

בדרך כלל לומדים שהסייג הוא ענין של מחיצה וגדר שלא יבואו לידי מכשול. אבל בדברי התנא מבואר שיש בסייג וגדר שני ענינים. בתחילה ביאר התנא שכובד ראש הוא גדר לעריות, והיינו שהוא מחיצה המפסקת שלא יבוא האדם לידי עריות. כי מי שיש לו כובד ראש, מידה זו של כובד ראש הוא מחיצה שלא יבוא לידי עריות, שכובד הראש הנו הפסק וגדר בינו לבין העריות.

אמנם לגבי 'מעשרות סייג לעושר' הרי זה ההיפך, שאין המעשרות גדר שלא יבוא לידי עשירות, אלא אדרבא, המעשרות מביאו ליד עשירות. ואם כן יש להבין מהו הלשון 'סייג', האם זה מונע עשירות או שהוא מביאו לידי כך.

והביאור בזה נראה, כי 'סייג'

הוא מחיצה, והמחיצה יש לו שני צדדים. כשאדם עומד מבחוץ, הרי שהמחיצה הוא דבר המפריד בינו

ועל זה נאמר, מעשרות סייג לעושר. שהרוצה להתעשר יתן מעשרותיו בעין יפה, ושלא יאמר, אלף כורין יש לי איך אתן מאה מהם למעשר והן שוין כמה, אלא יתנם. כי השם יתברך נאמן לשלם לו כל מה שיתן ולהכפיל את השכר. והוא אמת גם על פי הנסיון שכאשר נתבונן במה שנעשה בעולם נראה שמי שמרבה לתת צדקה הרי הוא מתעשר.

וענין הצדקה הוא כמו המעשרות, ובהרבות בצדקה יוסיף עושר על עשור. ואל ימנע לבב האדם מליתן מתנות גדולות לאביונים, פן יתמעט עושרו ולא יספיקו, וידוע ידע כי זאת תהיה הסיבה אליו לעשות עושר במשפט, ולא יחשוב העשיר הגדול בתתו הרבה בצדקה, אם לא נתן לפי עושרו ורוב נכסיו, שינקה, כי יעלה בלבבו דבר רע לאמר, כמה מעות פזרתי בצדקה, וכמה נפשות החייתי, פן ימותו ברעב והצלתים.

ובדרך דוגמא, עושר אחד מרוויח מיליאן דאלער בשנה, והפריש חמישים אלפים דאלער לצדקה, והרי הוא יכול לחשוב, הנה כבר פעלתי בצדקות

שמעמיד את האדם מחוץ למחיצה, שיהיה רחוק מהדבר, ולפעמים זה מכניסו בפנים.

אם הפנים שבתוך המחיצה הוא חטא, אזי על ידי קיום המצווה - הדבר מצוה מהווה לו מחיצה בינו ובין החטא שלא יבוא לידי חטא. וכבוד ראש יגרום לו להישאר מחוץ לעריות. אבל אם בתוך המחיצה נמצא המצווה והסגולה אזי המצווה של מעשרות תעמידו קרוב יותר לעשירות.

ומבאר הרבינו יונה: וכדאמרינן במסכת תענית (ט). על אותו תינוק שהיה קורא עשר תעשר (דברים יד, כב), אמר לו ר' יוחנן, עשר בשביל שתתעשר, ואמר לו, וכי מותר לנסות, והא כתיב (שם ו, טז), לא תנסו את ה' אלהיכם. אמר לו, הרי אמר רבי אושעיא, חוץ מזו, שנאמר (מלאכי ג, ז), הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די, כלומר בלי די, עד שיבילו שפתותיכם לומר די (שבת לב:), שבנתינת צדקה מותר לנסות את ה' שישפיע על האדם שפע גדול ללא סוף.

שנתתי דברים גדולים, כי הוא נותן הרבה יותר ממי שהרוויח חמישים אלף בשנה, כי הלה נתן רק חמש אלף דאלער לצדקה, ואולם העשיר הזה כבר נתן חמישים אלף, ואם כן פעל הרבה יותר מהשני.

אבל מבאר הרבינו יונה - והוא לא ידע בכל אלה - האדם אינו מבין, כי טוב העני ונותן די מחסורו, מן העשיר ונותן הון רב, וענינו הוא כמו המעשר, כי הרש ואין לו כי אם סאה ונותן מעשרו כראוי, והעושר יש לו אלפים סאים ונתן למעשר מאתים חסר אחת, יצא העני נקי מנכסיו, והעושר נתחייב בהם. כך הצדקה, לכל אדם יש לו ליתן כפי כל מה שיש לו, אם מעט ואם הרבה.

מסורת סייג לתורה. מבאר הרבינו יונה: מסורות אלו מלא וחסר והטעמים שמסרו חכמים לתלמידיהם, והם סייג לתורה שבכתב, שלא תמצא הספרים חלוקים כי אם במקומות מעטים, מה שאין בספר התלמוד כי בכמה מקומות הגרסאות מתחלפות, גם בכל יום ויום הסברות מתחדשות, ומהם כותבים הגרסא על פי דעתם, ונתנה רשות לחבל - כי יש רשות

לבחור הגירסות בתלמוד על פי הסברא, כי ספר שלם אין בארץ אשר לא יחטא וכמו שמוצאים בפוסקים ובמפרשים כמה וכמה חילוקי דיעות בגירסאות, אם מחמת סברא או מחמת קבלה שקיבלו הגירסא, ותולין הטעות על הספר לא על דעתם. אבל בתורה שבכתב בדרך כלל אין מחלוקת בדבר.

נדרים סייג לפרישות. מבאר הרבינו יונה: הפרישות היא מדה עליונית, וכמה מעלות טובות יש למשיג אליה, כדאמרינן (ע"ז כ:), נקיות מביאה לידי פרישות. ומהו הפרישות, והוא הפורש מהנאות העולם, ואפילו מדברים המותרים באכילה ובשתייה ובתשמיש המטה, גם בכל התאוות האחרות, בהמנע מן הכבוד ומן השררה והעושר וכמה כיוצא בהן זהו הכלל של מידת הפרישות, שאין האדם מחפש לבא לידי הנאות העולם הזה, כי אם כדי החזקת חיות גופו, ומתרחק משרשי החומר והגוף - שמתרחק האדם מה'תביעות' של הגוף והחומר. שכן הגוף והחומר חפצים להרבות באכילה ושתייה וכבוד, שררה ועשירות, והפרישות היינו

להתרחק מהרצון של החומר, ומתקרב אל עיקרי הנפש ויסודה, והוא קרוב לעבודת הבורא יתברך. כיצד במאכל. כמו האוכל מעט לכדי חיותו, ושיהיה בריא, כדי ללמוד תורה ולעשות מלאכת ה' מלאכה מרובה שגופו יהיה חזק, כדי שיוכל לקיים רצון ה', כפי כן יהיה מידת אכילתו. או השותה די הסרת צמאו, ולא ישתכר ולא יתגל בתוך אהלו. הרי זה מדרך הפרישות, שאין בדעתו ליהנות מן העולם, כי אם מה שהוא צריך עבור חיות גופו.

ועוד תועלת שנייה שיש בפרישות, שעל ידי מה שיש בו מידת הפרישות, **שישמור נפשו מחטא, כי בהתגבר עליו היצר ויתאוה לעשות עבירה, יאמר בלבו, מן ההנאות המותרות אני נשמר, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאבי שבשמים, וזה הדבר ימנענו מן המכשולות.** כי מי שמנדיג עצמו בפרישות, כשיבוא אליו היצר לפתותו לדבר חטא, יש לו קל וחומר שעל ידי כן ימנע מחטא, על ידי מה שיאמר לעצמו שאם הוא מונע עצמו מדברים המותרים, כל שכן שלא יעשה דבר חטא.

אך המתקרב אל טבע החומר ונמשך אחר הנאותיו, גם כי לא יעשה איסור, נמצא מתרחק מעיקר הנפש ויסודה, שהוא מתרחק מן הרוחניות, גם יגרום אל הנפש שתמשך אחר הגוף והחומר, כי רצון האדם הוא ללכת אחרי הגוף והחומר, ומסעף אותה במערכה משרשיה ומיסודה, והרי הוא מרחיק את נפש האדם משורשה.

מבואר בדבריו, שמי שאינו חי מתוך פרישות, גם אם הוא עושה רק דברים המותרים, ואינו נכשל באיסור, אלא שהוא הולך אחר כל תאוות ליבו בהיתר, יש בו שני רעות. רעה אחת היא, שיהיה יותר קרוב אל החטא, לפי שהרצונות של הגשמיות הם חזקים אצלו. כי מי שהולך הרבה אחר החומר שלו, יש לו רצונות גדולים בגשמיות, וממילא הוא יותר קרוב אל החטא.

ועוד זאת, כי הנה רצון הבורא הוא שלא יחיה האדם חיים מגושמים. מלבד עצם הדבר שמי שאינו חי מתוך פרישות הרי הוא יותר קרוב אל החטא, עצם דבר זה הוא רצון הבורא - ששורש האדם יהיה מדובק בענינים יותר גדולים ונעלים.

על כן נתנו עצה, למי שאינו יכול למשול ברוחו ונמשך אחר ההנאות, לנדור נדר לימים, לאמר, עד זמן פלוני לא אוכל ולא אשתה כי אם שיעור כזה, או לאסור עצמו בדבר המותר, וההרגל ישלוט עליו, שמתוך שהוא מקיים נדרו, נמצא מנהיג את עצמו לכבוש את יצרו, ובזה תעלה בידו הפרישות. וכדאמר ליה לרבי פנחס, אם לא יכלת למיכל לחמך בטהרה כולה שתא, אכול שבעה יומי (ירושלמי שבת פ"א ה"ג), שהאוכל לחם בטהרה נקרא פרוש, כדתנן (חגיגה יח:), בגדי עם הארץ מדרס לפרושים. וזהו נדרים סייג לפרישות, שמי שאין עולה בידו להרגיל עצמו בפרישות, על ידי הנדרים לזמנים קצובים ירגיל עצמו בפרישות.

אבל אין ראוי להנהיג עצמו בנדרים אלא אם כן יצרו מתגבר עליו, שיכול לידור על דרך רפואה. אך המושל ברוחו ויכול להשיג אל מדת הפרישות בלא נדר, אין לדור, כדאמרין (ירושלמי נדרים פ"ט ה"א), לא דייך במה שאסרה תורה עליך אלא שאתה אוסר את המותר, אבל ודאי אם ראה אדם שיצרו מתגבר עליו, וצריך להרבות בסייג,

אבל מי שאינו חי מתוך פרישות, תשוקותיו הם יותר קרובים אל הגשם, ועצם דבר זה הוא פחיתות וירידה לאדם. האדם שהוא מונח בכבוד או בצבירת ממון, באופן שהדבר תופס אצלו מקום גדול וזהו שאיפתו, הרי ששאיפותיו נשארים שאיפות מגושמים.

ויש בזה שני חסרונות אלו. האחד הוא, שהוא עלול יותר להיכשל בנסיונות, לפי שבדרך כלל הנסיונות של האדם הם בענינים גשמיים ותאוות גשמיים, ומאחר שהוא מורגל בגשמיות, הרי הוא יותר עלול להיכשל בתאוות גשמיות. והחסרון השני הוא, לפי שהנהגה זו הוא כנגד רצון הבורא, כי רצון הבורא הוא שלא יהיה האדם מגושם.

וכמו שכתוב (הושע ד, יא), זנות ויין ותירוש יקח לב, רצונו לומר, זנות או יין ותירוש יקח לב, זהו הדעת, שהגשמיות שולט על הדעת של האדם, ששאיפותיו של האדם מתגשמים והולכים, והלב זהו הדעת, כמו שנאמר (משלי טו, לב), ושומע תוכחת קונה לב.

במקצת מידה זו שיוכל להתגבר על תאוות ליבו, ובקל יוכל להתגבר גם בענינים שכבר הורגל בהם, לפי שכבר קנה הכוח שלא ללכת אחר תאוות ליבו.

וירגיל כל אחד לפרוש עצמו מענינים שבהם הוא הולך אחר תאוות ליבו, והוא מבין שאילו לא היה הולך אחר תאוותו בענינים אלו היה בא לידי התעלות. כי לפעמים האדם מרגיש בעצמו פחיתות על מה שהוא קשור בתאוות גשמיות.

לפעמים האדם מרגיש פחיתות שכאשר הוא רואה מיני מזונות עולה הרוק בפיו, ואינו יכול למנוע עצמו שלא לאכול, וכשהוא עובר ליד חנות הרי הוא קונה את המזונות. ואם הוא יושב בקידוש או בשמחה אינו יכול למנוע עצמו, לפי שהוא משועבד לאכול המזונות.

אמנם זהו תאוות הרשות ואין בזה משום דבר איסור, כי הוא אינו גונב את המזונות. אלא שהוא להוט לאכול את המזונות, כי כאשר הוא רק רואה את המזונות, מתמלא פיו ברוק מחמת תאוותו. ואף שאין בזה שום סרך של איסור, אבל האדם מרגיש

מרבח לפי מה שצריך לכבוש את יצרו, וכיון שנכבש יצרו חוזר למדה הבינונית.

דבר זה הוא עצה טובה לכל אחד, שיעבוד על עצמו לפרוש מענין אחד. כי להיות פרוש מכל הענינים הרי זה מידה גדולה של מי שכבר זכה למידת הפרישות. אבל הכרחי לאדם שיפרוש לכל הפחות מענין אחד שהוא רוצה בו, ועל ידי כו ירגיל עצמו במידת הפרישות, ואז לא יהיה מנותק לגמרי ממידת הפרישות.

אבל אם אין לאדם אפילו ענין אחד שהוא משתדל לפרוש מזה, הרי שהוא חי לגמרי בתוך התאוות.

לכן ישתדל לנהוג לכל הפחות בענין אחד בענינים הגשמיים שהוא נוהג בהם, שינהג בזה במידת הפרישות. ובזה ירגיל עצמו במידת הפרישות. ועל ידי מה שיהיה לו שייכות למידה זו, כשיבוא לידו נסיון יהיה לו הכוח להתגבר שלא ללכת אחרי תאוותיו.

על ידי מה שהאדם מרגיל עצמו, ולו בדבר אחד, שלא ללכת אחר תאוותיו, בזה הוא קונה

כשיבוא לידו נסיונות אחרים במשך ימי חייו, לא ימצא הכוחות בנפשו לעמוד כנגד הנסיונות.

כשבמשך ימי חייו יהיה לו נסיון לגנוב במסחרו, לא יהיה לו הכוח לעצור בעד תאוותו, לפי שאין בו כלל מידה זו שיוכל לעמוד כנגד תאוות ליבו. אלא שכל זמן שישב בישיבה, היו תאוותיו אכילת מזונות ושתיית תה מתוק, ולא היה לו עדיין הנסיונות להרוויח ממון. אבל כשיבוא לידו הנסיונות בעניני ממון, לא ימצא לו שום דרך כיצד לעמוד בנסיונות הללו, לפי שאין לו המידה שיוכל לעמוד כנגד תאוותיו.

ומשל זה לרופא, בזמן שרואה שהחולי קל ונוח להתרפאות עושה לו רפואה קלה, ובזמן שהחולי כבד וחזק בורר לו רפואה חזקה עד שיתרפא, ואחר כך חוזר ונותן לו דברים בינונים שמעמידין לו הגוף על בוריו, ועל זה אמרו, נדרים סייג לפרישות, שהתכלית הוא הפרישות, אלא שמי שאין לו הכוחות לפרוש בכוחות עצמו, הרי הוא צריך לנדרים, כדי שיקנה בעצמו מידת הפרשיות.

ולא אמרו, שבועות סייג לפרישות, מפני שהשבועה

בעצמו שיש בו פחיתות גדולה, לפי שהוא משועבד למזונות.

אמנם אין זה שיעבוד כמו שתיית יי"ש או דאפ, אבל האמת הוא ששיעבודו הוא כמו מי שמשועבד ליי"ש או לדאפ. אלא שהלה משועבד לדברים נוראים והוא אינו משועבד לדברים הללו. אבל האמת הוא שגם הוא משועבד, והאדם מרגיש פחיתות בעצמו על מה שהוא משועבד, על מה שיש לקעיק שליטה עליו.

מי שמרגיש שאין בו כלל הכוח להתגבר כנגד תאוותו ורצונו, הרי הוא אדם פחות וחלש, א' שוואכער נידעריגער מענטש'. אבל צריך האדם שיהיה לו הכוח לעמוד כנגד רצונותיו ותאוותיו.

וכיצד יקבל כוח זה?, על ידי מה שירגיל עצמו לעמוד לכל הפחות כנגד תאוה אחת שלו, שבזה יחיה מתוך פרישות.

כגון, מי שבשעת שתיית החמין הוא מרגיש שהוא צריך למלא את כוסו בצוקער, וכל זמן שאין בו מתיקות חזקה אין זה ערב לחיכו, הרי שהוא משועבד לצוקער, לתה מתוק או לקאווע מתוק. ומאחר שיש לו שיעבוד זה ואינו יכול לעמוד כנגדו, ממילא גם

היא פוסקת מיד שהוא נשבע שלא יאכל דבר זה עד יום פלוני, ואין זה סייג, כי מיד נפסק שאינו יכול לעבור עליו. אבל נדר הוא שאומר, אם אוכל יותר מזה השיעור עד יום פלוני, יאסרו כל פירות שבעולם עלי עד זמן אחד שיקצוב, וזה נקרא סייג, שהוא דבר שיוכל לעבור עליו.

ה'סייג' היינו שעדיין יש לו ברירה לעבור על ענין זה, אלא שהוא מניח לעצמו מחיצה שיהיה קשה עליו לעבור על הדבר. אבל כשנשבע האדם שלא יאכל מאכל אחד, תיכף נעשה הדבר לאיסור חדש, שאין לו שוב היכולת לאכול מאכל זה, ואין זה בגדר סייג.

אבל הנדר הוא הסייג. שהוא נודר שאם יאכל יותר משתי חתיכות קעיק בשבוע הקרוב, יאסרו עליו פירות האילן במשך החודש הבא. וזהו ענין של סייג, שאכילת המזונות נשאר אצלו לדבר מותר, אלא שאם יאכל את המזונות יהיה עליו איסור אחר, ומותר לעשות במכוין לבו לשמים, ואם איננו שלטון בעצמו לעשות הסייג בלא נדר.

סייג לחכמה שתיקה. כי השתיקה מכניסה את האדם לתוך מחיצת החכמה, וכיצד הוא הדבר, מבאר הרבינו יונה: זה הסייג בין למדותיה בין לחכמה עצמה. למדותיה כיצד, שאינו נכנס לתוך דברי חברו, שכאשר אחד שומע את השני שהוא מדבר דברי חכמה או דברי תורה, אם הוא נכנס לתוך דבריו, בזה הוא מאבד שמיעת דברי חכמה, שאינו שומע מה שיש לשני לומר, ועל שלא שמע, אומר, לא שמעתי, ואע"פ שאינה מכלל השתיקה, השתיקה מביאה לידי כך.

לחכמה כיצד השתיקה כיצד השתיקה הוא סייג להכניסו למידת החכמה, שאינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה, כי הלומד לפני רבו ורואה סברא אחת בהלכה, אל יחשוב מיד כי היא האמיתית, ולא ירצה לאומרה בטרם יסיים רבו מלדבר, שאם לא יעשה כן יפסיד מה שיאמר רבו, ולא ידע הסברות מן החכמים הקדמונים, כי לבו נע ונד מלהודיע דעתו. וגם כי סברתו לא תוכל להיות מכוונת כל כך עד ישמע מה אמרו

הראשונים, וישקול במאזני שכלו
אי זו תכשר, זו או זו.

כי רק לאחר שישמע היטיב את דברי רבו בביאור סברות הראשונים, אז ידע איזה סברא קירבו הראשונים, ואיזה סברא הרחיקו, ועל פי זה יוכל לדון אם סברתו נכונה או לא, **על כן השתיקה לתלמיד לפני הרב והגדול ממנו בחכמה, סייג לחכמה** שעל ידי כן יקנה את הענין באופן יותר טוב, וישיג יותר את הענין, ואז יוכל לידע אם סברתו יש בו אמת או לא.

ובהמצא סברא והרב עודנו מדבר ולא שותק, לא יפתח פיו עד יאירו דברי רבו וסברתו חקוקה בלבו עד גמר הדברים, וידע מה שלמדו רבו, ואחרי כן תהיה סברתו צלולה ומכוונת, ועל זה אמר שלמה ע"ה (משלי יח, ב), לבאר מהותו של התלמיד נכנס לתוך דברי רבו, **לא יחפזין כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו.**

הרבינו יונה מאריך לבאר ההפסד של התלמיד הנכנס לתוך דברי רבו, שיחסר לו בהבנת הסברא של רבו, לפי שלא שמע את דברי רבו עד הסוף, ואינו מקשיב לדבריו. לפי שהוא טרוד בסברא שלו, וממילא גם בסברא שלו נשאר תערובת של עקמימות. כי אילו היה שומע את סברות הקדמונים, היה מבין מה שהוא צריך להוציא מסברתו, איזה דבר יכול להישאר ואיזה דבר הוא צריך לפסול.

שלמה המלך בא לבאר המידות רעות של התלמיד הנכנס לתוך דברי רבו, איזה דבר גורם לתלמיד שיכנס לתוך דברי רבו, שהסיבה היא משום שהוא כסיל, שאין הוא מבקש להשיג החכמה, כי הכסיל אינו רוצה לבוא לידי תבונה, והוא רק רוצה להראות מה שיש לו לומר, אבל אין לו שום ענין לידע ולהשיג האמת.

פרקי אבות פרק ג' משנה י"ח

הוא הִיה אומר, חביב אדם שֶנֶבְרָא בְצִלָם, חֲפָה יִתְרָה
 נודעת לוֹ שֶנֶבְרָא בְצִלָם, שֶנֶאֱמַר כִּי בְצִלָם אֱלֹהִים עָשָׂה
 אֶת הָאָדָם. חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶנֶקְרְאוּ בָנִים לְמָקוֹם, חֲפָה
 יִתְרָה נודעת לָהֶם שֶנֶקְרְאוּ בָנִים לְמָקוֹם, שֶנֶאֱמַר בָּנִים
 אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶנֶתַּן לָהֶם כְּלִי
 חֲמֻדָּה, חֲפָה יִתְרָה נודעת לָהֶם שֶנֶתַּן לָהֶם כְּלִי חֲמֻדָּה,
 שֶנֶאֱמַר כִּי לָקַח מִזֶּבֶחַ נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרַתִי אֶל תַּעֲזֹבוּ.

שברא השי"ת את האדם עם צלם
 אלוקים. והחיבה השניה היא מה
 שהודיע השי"ת לאדם ענין זה,
**שנאמר כי בצלם אלהים עשה את
 האדם.** ובזה הודיע לו חביבותו.

וענין זה שייך אצל כל בני
 האדם, גם אצל הגויים, כי
 גם הגויים נבראו בצלם אלקים.

ומבאר הרבינו יונה: מפני
שכפל הלשון שיש

במשנה כפל הלשון, חביב אדם
 שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת
 לו שנברא בצלם, **יש לנו לומר**
שכך פירוש, חביב אדם שנברא
בצלם, כי אף אם לא נודע הדבר
 אלינו כי נברא האדם בצלם
 אלקים, אעפ"כ היה חביב האדם

**הוא היה אומר, חביב אדם
 שנברא בצלם,** יש לאדם
 חשיבות מיוחדת במה שנברא עם
 צלם אלקים. היינו שהשי"ת ברא
 את נפש האדם עם המידות שיש
 אצל כביכול, שהאדם יש בו הרגש
 של רחמנות והרגש של ישרות,
 האדם יש לו הרגש של חכמה. כל
 המידות הללו הם מידות שיש אצל
 כביכול, וזהו מה שנקרא צלם
 אלקים.

**חבה יתרה נודעת לו שנברא
 בצלם,** השי"ת הראה
 חביבות יתירה לאדם, במה
 שהודיע לאדם ידיעה זו שהוא
 נברא בצלם, והרי זה שני חיבות
 שיש להשי"ת לאדם. הדבר
 הראשון הוא עצם דבר זה מה

לפניו, אחר שבראו בצלמו
ובדמותו, וכשנגלה לנו הדבר,
חיבה יתירה הודיענו.

לכם תורתי אל תעזובו. שהשי"ת
אומר לבני ישראל שהתורה היא
לקח טוב.

**חביבין ישראל שנקראו בנים
למקום**, מלבד החביבות
הכללית של כל בני אנוש שנבראו
בצלם, יש חביבות מיוחדת של בני
ישראל שנקרו בנים למקום, חבה
יתרה נודעת להם שנקראו בנים
למקום, זהו חיבה יתירה שהודיעו
להם שהם בנים למקום שנאמר
בנים אתם לה' אלהיכם.

ומבאר הרבינו יונה: חביבין
ישראל שנתן להם כלי
חמדה שבו נברא העולם. זאת
התורה שכל העולם נברא בה,
שכל הנבראים לא נבראו אלא
כדי לקיימה, זהו תכלית כל
הבריאה, כדי שיהיה קיום התורה,
וכל הדברים אשר תחת השמים,
שכולם סיבה לסיבה לצרכי
משמשי התורה, ומשל ליוצר
שיש לו כלי לאומנותו ובו עושה
כל מלאכתו, כך התורה כליו של
הקב"ה ובו נברא כל העולם כולו.
וחביבין ישראל שנתן להם תורה
וז.

**חביבין ישראל שנתן להם כלי
חמדה** שהשי"ת נתן
לבני ישראל את התורה, חבה
יתרה נודעת להם שנתן להם כלי
חמדה, שנאמר כי לקח טוב נתתי

זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו

היות שזכינו ב"ה והגליון השבועי מופץ בכמה ערים, יש
הזדמנות למי שליבו חפץ לזכות את הרבים ולקחת חבל
בהוצאות ההפצה של הגליון בעירו, ויבוא על שכרו.

אפשר לפנות למערכת חידו"ת של רבינו,
למספר טעלפאן 9 EXT 2290-854-718-1.

בברכה והערכה
מערכת החידו"ת של רבינו